

Psychological tourism is an effective means of psychological and pedagogical support for students during the implementation of innovative STEAM-projects, as it is aimed at activating the creative abilities of students. The implementation of such projects requires students not only to have research skills, but also to have design skills (ART component of STEAM). Psychological tourism contributes to the formation of unconventional thinking and the search for new methods of solving problems. When organizing psychological tours for students, it is appropriate to include such methods as: art therapy, eudemotherapy, landscape therapy, animal therapy, esoteric tourism, etc.

The article considers examples of psychological tourism measures to improve the emotional state, which were tested by the authors in recent years on the basis of the Zaporizhzhia "Cossack Lyceum".

Key words: psychological tourism, STEAM-projects, means of developing creative abilities, art therapy, eudemotherapy, landscape therapy, animal therapy, esoteric tourism.

Дата надходження статті: 14.05.2025 р.

Прийнято до публікації: 04.06.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Іваницький О. І.

УДК 372.3:613.95

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi59.653>

Чайковська Г. Б.*,

orcid.org/0000-0003-4614-3843

Шпак М. М.*,

orcid.org/0000-0001-7073-4673

Пуїо О. І.*,

orcid.org/0000-0002-4910-0497

Гладюк Т. В.*,

orcid.org/0000-0001-5255-621X

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО МОДЕЛЮВАННЯ УМОВ

У статті розкрито сучасні підходи до моделювання здоров'язбережувального середовища в закладі дошкільної освіти. Здоров'язбережувальне середовище розглядається як цілісна система взаємопов'язаних матеріально-просторових, організаційно-педагогічних, психоемоційних і соціально-комунікативних умов, що сприяють забезпеченню фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я дітей дошкільного віку. Проаналізовано наукові підходи до кожного з компонентів. Особливу увагу приділяється їх ролі у створенні безпечного, комфортного, емоційно сприятливого та мотиваційного простору для розвитку дитини..

Закцентовано увагу на створенні безпечного освітнього простору в умовах воєнного стану, що зумовлює потребу в облаштуванні спеціалізованих укриттів та дотриманні санітарно-гігієнічних норм, необхідних для забезпечення фізіологічного комфорту й зниження психоемоційного навантаження. Обґрунтовано важливість індивідуалізації освітнього процесу, що передбачає врахування психофізіологічних особливостей, стану здоров'я і рівня розвитку кожної дитини. Також наголошено на підвищенні професійної компетентності педагогів щодо збереження та зміцнення здоров'я дошкільників.

У роботі наголошується на ефективності застосування арттерапевтичних практик, технік релаксації, розвитку емоційної грамотності та методів соціально-емоційного навчання як засобів психоемоційної підтримки дітей. Підкреслено значущість формування соціальних

*© Чайковська Г. Б.

*© Шпак М. М.

*© Пуїо О. І.

*© Гладюк Т. В.

навичок, емпатії, толерантності та партнерської взаємодії між педагогами, дітьми і батьками, що забезпечує цілісність та послідовність виховного процесу.

Доведено, що здоров'язбережувальне середовище в закладі дошкільної освіти є не лише необхідною умовою збереження та зміцнення здоров'я, а й важливим чинником гармонійного розвитку особистості дитини.

Ключові слова: здоров'я; заклад дошкільної освіти, дошкільники, здоров'язбережувальне середовище, моделювання, безпечний простір психоемоційне здоров'я.

Постановлення проблеми. У сучасних умовах особливої актуальності набуває питання збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку. Системні суспільні трансформації, посилення інформаційного впливу, гіподинамія, порушення режиму дня, зростання тривожних станів у дітей тощо зумовлюють потребу наукового осмислення ефективних шляхів збереження та зміцнення здоров'я дітей в освітньому середовищі. Особливої уваги потребує дошкільний вік – період формування базових фізичних, емоційних і соціальних ресурсів, що впливають на якість життя особистості в майбутньому. Це потребує цілісного наукового осмислення та педагогічного забезпечення ефективних умов збереження й підтримки дитячого здоров'я в освітньому середовищі.

Воєнні дії, що тривають на території України, є потужним стресогенним чинником, який істотно впливає на стан здоров'я дітей. Порушення базового відчуття безпеки, вимушене переміщення, розлука з членами родини, емоційне напруження та руйнування звичного способу життя зумовлюють серйозні психологічні (підвищений рівень тривожності, емоційна пригніченість, порушення сну, зниження концентрації уваги, труднощі адаптаційного характеру) та фізіологічні (ослаблення імунної системи, порушення харчової поведінки, гормональні зміни, затримка фізичного розвитку) наслідки. Ці прояви потребують системної педагогічної й психологічної підтримки з боку дорослих та створення цілеспрямованого здоров'язбережувального освітнього простору [10].

У цьому контексті заклад дошкільної освіти (далі – ЗДО) має виконувати роль стабілізуючого та безпечного середовища, яке реалізує не лише освітні функції, а й забезпечує психологічну підтримку, сприяє відновленню емоційної рівноваги та зміцненню здоров'я дітей. Забезпечення комфортного та безпечного освітнього простору, упровадження адаптованих освітніх програм, облаштування зон релаксації, а також розбудова ефективної системи раннього виявлення та корекції порушень здоров'я у дітей дошкільного віку є ключовими складовими функціонування сучасного ЗДО. Такі заходи є не лише умовами якісного освітнього процесу, а й засобами підтримки психоемоційного здоров'я дитини в умовах зростаючого соціального навантаження.

Аналіз досліджень. Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури підтверджує актуальність проблеми збереження та зміцнення здоров'я дітей у ЗДО, де забезпечення фізичного, психічного й емоційного благополуччя дитини стає пріоритетом освітнього процесу. Особливого значення набуває функція ЗДО як стабілізаційного простору для дітей, які переживають наслідки воєнного конфлікту в Україні, що вимагає від педагогів цілісного, науково обґрунтованого підходу до формування здоров'язбережувального середовища.

Т. Фасолько, Г. Олійник і Г. Горшкова наголошують, що реалізація безпекового аспекту в умовах ЗДО має здійснюватися через адаптацію освітніх програм та методик навчання до сучасних викликів, облаштування укриттів, а також налагодження ефективної комунікації з батьками [9]. Водночас психологічний комфорт, емоційна підтримка та фізична безпека розглядаються як важливі умови формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей, що відображено у працях О. Марчук, Л. Мельничук і М. Шкабаріної [8].

Науковці виокремлюють різноманітні підходи до формування здоров'язбережувального середовища в ЗДО. Так, системний підхід, представлений

у працях Н. Алендаря та В. Антонюк, передбачає інтеграцію різноманітних методик і технологій, адаптованих до специфіки конкретних ЗДО [1]. Ефективність таких технологій, як зазначає А. Мартін, значною мірою залежить від матеріально-технічного забезпечення закладу, соціально-екологічного контексту та готовності педагогічного колективу впроваджувати інновації й здійснювати самоаналіз [7]. Н. Андрущенко пропонує систему здоров'язбережувальних технологій, які цілісно впливають на здоров'я та розвиток дитини [2]. Водночас А. Кошель, В. Кошель та В. Єфіменко акцентують увагу на індивідуалізації освітнього процесу, його адаптації до вікових і фізіологічних особливостей дітей, а також на постійному оновленні змісту фізкультурно-оздоровчої діяльності [6].

Важливою складовою моделювання здоров'язбережувального середовища є активна взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу. Як підкреслюють Ю. Калічак, Р. Бац і В. Кичма, лише за умови партнерства між закладом дошкільної освіти та родинами можливе цілісне формування здоров'язбережувальної компетентності в дошкільників. Такий підхід дозволяє не лише підтримувати фізичне благополуччя дитини, а й формувати в неї стійке уявлення про здоров'я як особистісну цінність, що має глибоке соціальне та емоційне підґрунтя [5].

Попри наявність окремих досліджень, питання збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку залишається недостатньо теоретично дослідженим і практично впровадженим. Це вимагає комплексного аналізу сучасних педагогічних підходів і розроблення ефективних моделей здоров'язбережувальної діяльності ЗДО. Саме це визначає актуальність обраної теми наукового дослідження.

Мета статті – розкрити сутність здоров'язбережувального середовища в закладі дошкільної освіти як цілісної системи взаємопов'язаних умов та обґрунтувати підходи до його моделювання з урахуванням сучасних проблем і потреб розвитку дитини.

У процесі дослідження застосовано такі методи: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення науково-педагогічної літератури; систематизація й класифікація сучасних підходів до організації здоров'язбережувального середовища в ЗДО, моделювання, метод індукції та дедукції для формулювання висновків.

Виклад основного матеріалу. Державна політика у сфері дошкільної освіти ґрунтується на засадах і принципах освітньої діяльності, серед яких пріоритетним є створення безпечного та здорового освітнього середовища (стаття 5 Закону України «Про дошкільну освіту», 2024 р.). У контексті оновлення освітніх стандартів (зокрема Базового компонента дошкільної освіти, 2021) сучасна практика орієнтована на впровадження здоров'язбережувального середовища як цілісної педагогічної системи, що відповідає проблемам сучасного суспільства і забезпечує інтеграцію засобів та заходів, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я дітей [3]. Відтак зростає потреба в науково обґрунтованому, системному підході до його моделювання.

На основі аналізу наукових джерел здоров'язбережувальне середовище в умовах ЗДО визначаємо як систему матеріально-просторових, організаційно-педагогічних, психоемоційних та соціально-комунікативних умов, що забезпечують збереження, підтримку та розвиток здоров'я дитини. Розглянемо зміст кожного з компонентів цієї системи.

Одним із ключових напрямків формування здоров'язбережувального середовища в закладі дошкільної освіти є забезпечення належних матеріально-просторових умов, які відіграють базову роль у створенні комфортного та безпечного освітнього простору для дітей. Ідеться, зокрема, про наявність спеціально обладнаних приміщень для рухової активності (гімнастичні та ігрові зали, спортивні майданчики), зон для відпочинку (куточків усамітнення, релаксації), а також простору для емоційно-психологічного розвантаження (сенсорних кімнат, куточків природи тощо), що забезпечують різні форми активного й пасивного відновлення дитячого організму.

Основними завданнями Концепції безпеки закладів освіти (розпорядження КМУ від 07.04.2023 р. № 21-р), спрямованими на розв'язання визначених проблем, є створення

безпечної інфраструктури закладів освіти. В умовах воєнного часу особливої актуальності набуває облаштування спеціалізованих укриттів, що відповідають вимогам безпеки та враховують психофізіологічні особливості дошкільнят. Як зазначають науковці [9], захисні споруди мають бути не лише технічно придатними, а й адаптованими до перебування дітей – обладнаними місцями для сидіння, ігровими матеріалами, освітленням, вентиляцією та засобами комунікації з дорослими. Важливо, щоб перебування в укриттях не травмувало дитину додатково, а, навпаки – створювало відчуття захищеності та спокою.

При забезпеченні матеріально-просторових умов важливо дотримуватися санітарно-гігієнічних норм. Раціональна організація освітлення, температурного і повітряного режимів, контроль за рівнем шуму істотно впливають на фізіологічний комфорт дітей. Установлено, що якісне матеріальне середовище сприяє нормалізації роботи центральної нервової, серцево-судинної та імунної систем дитини. Воно знижує психоемоційне напруження і підвищує адаптаційні можливості організму до стресогенних чинників. Такий простір стимулює позитивну поведінкову активність, одночасно створюючи умови для емоційного відпочинку [5].

Зазначимо, що облаштування простору в ЗДО є комплексним процесом. Важливо подбати і про безпеку та ергономіку меблів, і про обладнання, адаптовані до віку дітей. Особливу роль відіграє створення елементів природного середовища – зелених зон, квітників, використання натуральних матеріалів. Також простір має бути інклюзивним і доступним для дітей з різними освітніми потребами. Важливо також упроваджувати сучасні технічні засоби, зокрема системи вентиляції й освітлення, а також інноваційні навчальні матеріали. Зона харчування має відповідати санітарним нормам і бути комфортною для дітей.

Отже, ефективне матеріально-просторове облаштування ЗДО є не лише відповіддю на санітарні вимоги чи безпекові виклики часу, а насамперед продуманим освітнім інструментом, який формує підґрунтя для повноцінного розвитку дитини.

Наступним важливим компонентом здоров'язбережувального середовища є організаційно-педагогічні умови, які визначають логіку, структуру та зміст освітнього процесу в ЗДО з урахуванням пріоритету збереження і зміцнення здоров'я дитини.

Ці умови передбачають цілеспрямовану організацію життєдіяльності дітей, що базується на гнучкому режимі дня, чергуванні розумових і фізичних навантажень, а також оптимальному співвідношенні між організованими формами навчання та вільною ігровою діяльністю. Особливого значення набуває впровадження інтегрованого підходу до навчання, за якого розвиток пізнавальної сфери гармонійно поєднується з фізичним, емоційним і соціальним зростанням дитини [8].

До організаційно-педагогічних умов належить також впровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій: фізкультурно-оздоровчих (ранкова гімнастика, дихальні вправи, релаксація), валеологічних (формування уявлень про здоров'я та гігієну), ігрових, музичних тощо. Як зазначають науковці, сучасні здоров'язбережувальні технології мають бути системно інтегровані у щоденну діяльність з урахуванням вікових можливостей і потреб дошкільнят [2].

Важливу роль у формуванні здоров'язбережувального середовища відіграє індивідуалізація освітнього процесу, що передбачає врахування психофізіологічних особливостей кожної дитини, її темпераменту, рівня розвитку та стану здоров'я. Індивідуальні маршрути розвитку забезпечують більш ефективну підтримку та сприяють зниженню стресового навантаження та підвищенню емоційного комфорту.

Не менш важливою є компетентність педагогічного колективу, яка передбачає постійне підвищення кваліфікації з питань збереження здоров'я, профілактики стресу та створення безпечного і доброзичливого освітнього середовища. Педагоги мають володіти знаннями з дитячої психології, фізіології та основ надання домедичної допомоги. Уважаємо, що саме педагог є центральною фігурою у формуванні

здоров'язбережувального середовища, і тому його професійна підготовка мусить мати міждисциплінарний характер.

Також забезпечення здоров'язбережувального середовища вимагає управлінської підтримки, що включає формування відповідної політики закладу, моніторинг стану здоров'я дітей, наявність внутрішніх нормативних документів із питань здоров'язбереження, а також створення умов для безпечного перебування дітей у ЗДО (проведення інструктажів, навчань, евакуаційних тренувань тощо).

У сучасних умовах надзвичайно важливим постає створення психоемоційно безпечного простору. Саме емоційна стабільність, формування довірливих стосунків із дорослими, відчуття захищеності є основою психічного здоров'я дитини. Дослідники наголошують на доцільності впровадження психотерапевтичних та арттерапевтичних практик, зокрема малювання, музикотерапії, казкотерапії, які сприяють зниженню рівня тривожності, розвитку емоційного інтелекту, формуванню здатності до саморегуляції. Арттерапевтичні методики визнано одним із найефективніших інструментів підтримки психоемоційного здоров'я дітей, які зазнали стресового впливу внаслідок воєнних подій [9]. Через образотворчу діяльність, ліплення, створення аплікацій або колажів діти мають змогу виразити свої емоції, що сприяє зниженню рівня тривожності та формуванню позитивного ставлення до світу. Заняття мистецтвом сприяють емоційному самовираженню та підтримують психоемоційний баланс. Музичні заняття мають терапевтичний ефект, допомагають знижувати рівень стресу та відновлювати внутрішню гармонію.

Важливим етапом у моделюванні психоемоційно безпечного простору є створення емоційно комфортного мікроклімату в групі. Відкрите обговорення емоцій у формі бесід, індивідуальних розмов або спільного читання казок і художніх творів сприяє розвитку емоційної грамотності. Ігрові форми роботи допомагають дітям розпізнавати емоції та знаходити безпечні способи їхнього вираження [4]. Серед ефективних підходів до збереження й підтримки ментального здоров'я дошкільнят існує й метод емоційно-ціннісного ставлення, який сприяє формуванню в дітей позитивного ставлення до власних емоцій, розвитку емпатії та здатності виражати почуття.

Для стабілізації емоційного стану дітей в умовах ЗДО все частіше впроваджуються практики релаксації та медитації. Вправи глибокого дихання, м'язової релаксації, слухання спокійної музики або короткі хвилини тиші сприяють зниженню рівня напруження та тривожності. Систематичне впровадження таких вправ у щоденну освітню діяльність допомагає дітям краще контролювати свої емоції та підвищує їхню стресостійкість [4]. Важливим аспектом підтримки ментального здоров'я дітей є розвиток позитивного мислення. Виховання оптимізму, здатності бачити позитив навіть у складних ситуаціях та віра в подолання труднощів, формує внутрішній ресурс для подолання стресу. Виховання позитивного ставлення до життя є важливою умовою успішної адаптації до змін та збереження її психічної рівноваги [2].

Погоджуємося з думкою науковців, що поєднання фізичної активності та психологічної підтримки суттєво впливає на емоційний стан дітей. Рухливі ігри, вправи на координацію, спортивні заняття сприяють зниженню тривожності, покращують настрій та стимулюють вироблення ендорфінів, що підсилюють емоційне благополуччя.

Соціально-комунікативні умови здоров'язбережувального середовища в ЗДО включають створення сприятливих умов для ефективної взаємодії між всіма учасниками освітнього процесу – дітьми, педагогами, батьками. Вони сприяють формуванню в дітей соціальних компетентностей, розвитку комунікативних навичок, умінню виражати власні думки, емоції та потреби, а також адекватно сприймати й реагувати на інших учасників освітнього процесу.

Ці умови забезпечують розвиток толерантності, емпатії, здатності до співпраці, колективної діяльності та конструктивного розв'язання конфліктів. Важливою складовою є організація педагогічної підтримки, яка спрямована на формування позитивних взаємин між дитиною і дорослим, а також на розвиток довірливого мікроклімату у групі.

Особлива увага приділяється налагодженню партнерської взаємодії між педагогами і батьками, що забезпечує цілісність виховного процесу, послідовність у формуванні навичок здорового способу життя, а також обмін інформацією про стан здоров'я і розвиток дитини. Отже, соціально-комунікативні умови є важливим компонентом системи здоров'язбережувального середовища в ЗДО, оскільки забезпечують психологічний комфорт, сприяють підтримці здоров'я та всебічного розвитку дитини.

Успішна реалізація концепції здоров'язбереження в ЗДО потребує інтеграції всіх структурних компонентів середовища в єдину систему з узгодженими механізмами впливу. Важливо, щоб кожен елемент середовища, від просторового дизайну до стилю педагогічної взаємодії, сприяв збереженню та зміцненню здоров'я дитини.

Уважаємо, що основними принципами моделювання такого середовища мають бути особистісно орієнтований підхід, що визнає унікальність кожної дитини; принцип варіативності, який забезпечує індивідуальний вибір засобів розвитку; принцип інклюзивності, що гарантує рівний доступ до ресурсів усім дітям; принцип превентивності, який передбачає запобігання можливим ризикам для здоров'я; принцип партнерства передбачає тісну співпрацю педагогів, батьків та інших фахівців, які діють як єдина команда.

Значну роль у підтриманні ефективного функціонування здоров'язбережувального середовища відіграє моніторинг і самооцінювання. Постійна діагностика стану фізичного та психоемоційного здоров'я дітей, аналіз освітнього середовища, систематичне опитування учасників освітнього процесу дозволяють вчасно виявляти проблеми та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Для цього доцільно впроваджувати інструменти педагогічної діагностики, зокрема карти спостереження, опитувальники, інтерв'ю з батьками, анкетування педагогів, аналіз індивідуальних маршрутів розвитку.

Водночас важливим напрямком подальшого вдосконалення здоров'язбережувального середовища в ЗДО є інституційна взаємодія. Співпраця з медичними працівниками, фахівцями психологічної служби, логопедами, соціальними педагогами та спеціалістами інклюзивно-ресурсних центрів забезпечує системний супровід розвитку дитини та сприяє вчасному виявленню індивідуальних потреб.

Висновки. Отже, здоров'язбережувальне середовище в ЗДО є системою умов різного рівня, які забезпечують безпеку, комфорт і розвиток дитини. Матеріально-просторові умови створюють базу для фізичної активності та відпочинку з урахуванням вимог сучасного освітнього простору. Організаційно-педагогічні умови базуються на принципах індивідуального підходу до дітей та професійній компетентності педагогів у питаннях здоров'я. Психоемоційна підтримка забезпечується через арт-терапію, релаксацію і розвиток емоційної грамотності. Соціально-комунікативні умови сприяють формуванню соціальних навичок, емпатії та партнерства між дітьми, педагогами і батьками. Упровадження таких умов створює цілісне здоров'язбережувальне середовище, що підтримує фізичне, психічне й соціальне здоров'я дитини.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробленні системи моніторингу якості здоров'язбережувального середовища в закладах дошкільної освіти. Така система має враховувати мультикомпонентний характер здоров'язбереження та забезпечувати комплексне оцінювання освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Алendarь Н. І., Антонюк В. З. Використання здоров'язбережувальних технологій у практиці закладів дошкільної освіти. *Науковий вісник НПУ імені М. П. Драгоманова*. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. № 80 (1). С. 5–9. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.80.1.01>
2. Андрущенко Н. Здоров'язбережувальні технології в діяльності вітчизняних закладів дошкільної освіти: аналіз освітньо-розвивальних можливостей. *Освітньо-науковий простір*. 2024. № 2 (7). С. 9–19. URL: [https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.7\(2\)/2.2024.15](https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.7(2)/2.2024.15)
3. Базовий компонент дошкільної освіти. 2021. URL: <https://surli.cc/tnspco>

4. Городиська В. В. Упровадження арт-терапії як інноваційної технології у дошкільних закладах освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. С. 56–61. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-1.10>
5. Калічак Ю. Л., Бац Р. М., Кичма В. П. Сучасні підходи до створення здоров'язбережувального середовища закладу дошкільної освіти. *Advanced top technology*. 2024. № 1. С. 5–7.
6. Кошель А. П., Кошель В. М., Єфіменко В. М. До проблеми впровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій в закладах дошкільної освіти. *Collection of scientific papers «Scientia»*. 2023. № 1. С. 177–181.
7. Мартін А. М. Упровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес закладів дошкільної освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка*. 2022. Випуск 205. С. 129–133. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-205-129-133>
8. Марчук О. О., Мельничук Л. Б., Шкабаріна М. А. Формування здоров'язбережувальної компетенції здобувачів дошкільної освіти в умовах воєнного стану. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 5 (11). С. 634–644. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5\(11\)-634-644](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5(11)-634-644)
9. Фасолько Т. С., Олійник Г. І., Горшкова Г. В. Створення безпечного та здорового освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 8. С. 17. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12652622>
10. Чайковська Г. Б. Проблема культури здоров'я в системі освіти для сталого розвитку. *Аксіопсихологічні вектори розвитку сучасної освіти: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 19–20 жовтня 2023 р.)*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 63–67.

References:

1. Alendar N. I., Antoniuk V. Z. (2021). Vykorystannia zdorov'iazberezhivalnykh tekhnolohii u praktytsi zakladiv doshkilnoi osvity. [Use of health-preserving technologies in the practice of preschool education institutions]. *Naukovyi visnyk NPU imeni M. P. Drahomanova*, 80 (1), 5–9. Retrieved from <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.80.1.01> [in Ukrainian].
2. Andrushchenko N. (2024). Zdoroviazberezhivalni tekhnolohii v diialnosti vitchyznianskykh zakladiv doshkilnoi osvity: analiz osvitno-rozvyvalnykh mozhlyvostei [Health-preserving technologies in the activities of domestic preschool education institutions: analysis of educational and developmental opportunities]. *Osvitno-naukovyi prostir*, 2(7), 9–19. Retrieved from [https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.7\(2\)/2.2024.15](https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.7(2)/2.2024.15) [in Ukrainian].
3. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [Basic Component of Preschool Education]. (2021). Retrieved from <https://surli.cc/tnspco> [in Ukrainian].
4. Horodyska V. V. (2020). Uprovadzhennia art-terapii yak innovatsiinoi tekhnolohii u doshkilnykh zakladakh osvity [Implementation of art therapy as an innovative technology in preschool education institutions]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 69, 56–61. Retrieved from <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-1.10> [in Ukrainian].
5. Kalichak Yu. L., Bats R. M., & Kychma V. P. (2024). Suchasni pidkhody do stvorennia zdoroviazberezhivalnoho seredovyscha zakladu doshkilnoi osvity [Modern approaches to creating a health-preserving environment in preschool education institutions]. *Advanced top technology*, 1, 5–7. [in Ukrainian].
6. Koshel A. P., Koshel V. M., & Yefimenko V. M. (2023). Do problemy vprovadzhennia zdorov'iazberezhivalnykh osvitnikh tekhnolohii v zakladakh doshkilnoi osvity [On the issue of implementing health-preserving educational technologies in preschool education institutions]. *Collection of Scientific Papers «Scientia»*, 1, 177–181 [in Ukrainian].
7. Martin A. M. (2022). Uprovadzhennia zdoroviazberezhivalnykh tekhnolohii v osvitnii protses zakladiv doshkilnoi osvity [Implementation of health-preserving technologies in the educational process of preschool education institutions]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky*, 205, 129–133 [in Ukrainian].
8. Marchuk O. O., Melnychuk L. B., & Shkabarina M. A. (2023). Formuvannia zdorov'iazberezhivalnoi kompetentsii zdobuvachiv doshkilnoi osvity v umovakh voiennoho stanu [Formation of health-preserving competence of preschool education students under martial law conditions]. *Visnyk nauky ta osvity*, 5 (11), 634–644. Retrieved from <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-205-129-133> [in Ukrainian].
9. Fasolko T. S., Oliinyk H. I., & Horshkova H. V. (2024). Stvorennia bezpechnoho ta zdorovoho osvitnoho seredovyscha v zakladakh doshkilnoi osvity [Creating a safe and healthy educational

- environment in preschool education institutions]. *Pedahohichna Akademiia: naukovi zapysky*, 8.17, Retrieved from <https://doi.org/10.5281/zenodo.12652622> [in Ukrainian].
10. Chaikovska H. B. (2023). Problema kultury zdorovia v systemi osvity dlia staloho rozvytku [The Problem of health culture in the education system for sustainable development]. *Aksiopsykholohichni vektory rozvytku suchasnoi osvity: zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (pp. 63–67). Ternopil: TNPU im. V. Hnatiuka. [in Ukrainian].

Chaikovska H. B.,
orcid.org/0000-0003-4614-3843

Shpak M. M.,
orcid.org/0000-0001-7073-4673

Puyo O. I.,
orcid.org/0000-0002-4910-0497

Hladuk T. V.,
orcid.org/0000-0001-5255-621X

HEALTH-PRESERVING ENVIRONMENT IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION: A SYSTEMIC APPROACH TO MODELLING CONDITIONS

The article reveals modern approaches to modeling a health-preserving environment in preschool educational institutions. This environment is viewed as an integrated system of interrelated material-spatial, organizational-pedagogical, psycho-emotional, and socio-communicative conditions that contribute to ensuring the physical, mental, social, and spiritual well-being of preschool-aged children. Scientific approaches to each of these components are analyzed, with particular attention paid to their role in creating a safe, comfortable, emotionally supportive, and motivational space for child development.

The article emphasizes the importance of establishing a safe educational environment under martial law, which necessitates the arrangement of specialized shelters and adherence to sanitary and hygienic standards essential for ensuring physiological comfort and reducing psycho-emotional stress. The importance of individualizing the educational process is substantiated, which involves taking into account each child's psychophysiological characteristics, health status, and developmental level. The article also highlights the need to enhance teachers' professional competence in preserving and strengthening children's health.

The study underlines the effectiveness of art therapy practices, relaxation techniques, the development of emotional literacy, and methods of social-emotional learning as means of psycho-emotional support for children. The significance of fostering social skills, empathy, tolerance, and partnership-based interaction between educators, children, and parents is stressed, as these ensure the integrity and continuity of the educational process.

It is proven that a health-preserving environment in a preschool institution is not only a prerequisite for maintaining and enhancing children's health but also a crucial factor in the harmonious development of the child's personality. A promising direction for future research is defined as the development of a system for monitoring the quality of the health-preserving environment and establishing criteria for its comprehensive assessment, taking into account the perspectives of all participants in the educational process.

Key words: health; preschool institution; preschoolers; health-preserving environment; modeling; safe space; psycho-emotional health.

Дата надходження статті: 07.05.2025 р.

Прийнято до публікації: 09.06.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Янкович О. І.